

VIZP – Vodohospodářské inženýrství a životní prostředí

Přednáška **Voda v ekosystému**

- ✓ Potřeba a využití vody – současné nakládání s vodou v technické praxi
- ✓ Nakládání s vodou v budoucnosti? Důsledek klimatické změny a nová řešení?

Význam vody pro ekosystém – společnost – člověka...

Od prvopočátku strategická surovina s dvojitým zásadním významem pro člověka:

- ✓ životodárná tekutina
- ✓ možnost, jak se zbavit odpadů

„Voda! – máme jí dost?“
... opravdu ???

Kolik spotřebujete denně vody?
Řešení v průběhu přednášky

Současný vodní blahobyt vs. vodní stres...

Vodní zdroje na Zemi jsou omezené ($1,37 \cdot 10^{18} \text{ m}^3$)

- z hlediska využití je podstatná i kvalita vody
- vodní bilanci ovlivňuje odběr i doplňování

KLIMA – větší výpar a vysychání, tepelné znečištění, tání ledovců

*ZNEČIŠTĚNÍ – zemědělství (eroze, hnojení, pesticidy)
průmysl a obce*

→ sinice

ZRYCHLOVÁNÍ ODTOKU – urbanizace, zemědělství

VĚTŠÍ ODBĚRY – počet obyvatel i dostupnost vody

Využití vody (dříve i dnes)

Neobejdeme se bez ní a běžně ji využíváme jako:

- ✓ nápoj a zdroj obživy (zemědělství, rybářství,...)
- ✓ hygienický prostředek (mytí, praní, toalety...)
- ✓ zdroj energie
- ✓ dopravní prostředek
- ✓ klimatizační, rekreační a estetický prvek... krajina i sídla

Využití vody v 21.stol.

Světová spotřeba sladké vody se během 20.století zešestinásobila, zatímco počet lidí na Zemi se pouze ztrojnásobil.

Do roku 2030 porostou nároky na vodu o 55% a naplněny budou jen z 60%, 2MLD lidí nemají/nezávadnou vodu!

Zemědělství	Průmysl	Domácnosti
70%	22%	8%

Zemědělství (závlahy, rybníkářství, ...)

Průmysl (chladicí voda, praní rud, ...)

Domácnosti – ?

WC	23%
Sprcha/koupání	37%
Praní prádla	16%
Umyvadlo-mytí rukou	6%
Mytí nádobí	7%
Vaření/pití	4%
Úklid, zahrada...	7%

Člověk na Zemi spotřebuje denně v průměru 40l vody...

Farmář na Madagaskaru spotřebuje 10 l, průměr ČR 93 l, Praha 114, Itálie 245, průměr EU 120 l Američan 379...! (CNRS 2019)

Úspory?

Kde je možné vodou šetřit...

1. při distribuci vody ...

průměrné ztráty 15%
dříve až 40%!

2. při spotřebě ...

kapající kohoutek = 4 l/h
netěsnící WC 80 l/h
zalévání trávníku přes den

3. nahrazením...

dešťová → pitná

Více na

www.waterfootprint.org

Výroba a nošení džínů Levi Strauss = 3000l vody!

Spotřebu vody
domácnostmi
ovlivňuje cena...

Cena m³ 2021
50÷105 Kč

ČR veřejný vodovod
96% obyvatel (2021)

Češi šetří → úsporné
myčky, toalety,...

Rok	Spotřeba [l]
1760	20
1850	80
1945	100
1965	300
1989	171
2000	110
2010	100
2020	93

Spotřeba vody
při výrobě...

Při výrobě...	Spotřeba [l]
1l piva	25
1kg papíru	300
1kg cukru	1500
1kg hovězího	15500

Proč není vody nikdy „akorát“ a co je horší... ...když je vody moc, nebo málo?

...subjektivní odpověď, sucho obvykle zasahuje větší plochu!

Je to ale jedno, řešením (obou extrémů) je péče o krajinu/vodu!

Vznik povodní = když je vody „moc“

Povodeň – soustředěný nebo povrchový odtok je > než kapacita profilu
(viz přednáška srážkoodtokové vztahy a retence)

Příčin může být více:

Malé povodí – přívalová srážka (intenzita, objem, plocha, čas)
→ za kopcem neprší „blesková povodeň“
Důsledek vyšší vlhkosti $+1^{\circ}\text{C} \approx +7\%$ vody v atm.!

Velké povodí → regionální srážka (spojí odtoky z podpovodí)
→ náhlé tání sněhu/ledu (zejm. s deštěm)

Zvláštní povodeň → v důsledku technické závady/havárie na vodním díle (hráz, výpust) hrozí extrémní záplavová vlna, 10x větší průtok, než při běžné povodni!

Řešení aneb protipovodňová ochrana...

Povodeň vzniká (až na havárie) **odtokem z povodí** (krajina) → srážku, tající vodu zadržme v ploše povodí, nikoliv na toku!

→ zpomalit odtok = zvýšit vsak, retenci, intercepci, výpar

Rozlišovat řešení v zástavbě a mimo ni!

→ v extravilánu podpora krátkodobého rozlivu, vsaku,... (retenci možno navýšit přírodě bližším stavem povodí viz dále)

→ v intravilánu – snaha ochránit objekty *f(významu)*, kapacita koryta (možno navýšit stěnami, valy... viz dále *Revitalizace*)

Riziko snižujeme (nikoliv řešíme!) **řadou protipovodňových opatření**

→ uvolnění inundací toků

→ předpovědní a hlásná služba + IZS

→ pojištění...

SUCHO = když je vody „málo“

meteorologické, hydrologické, agronomické, sociálně-ekonomické...

- ✓ zvýšení frekvence a intenzity extrémních povětrnostních jevů (častější a kritičtější období sucha)

Příčin je vždy více:

- ✓ klimaticko-meteorologická situace
- ✓ „nadměrný“ odběr vody (povrchové i podzemní)
- ✓ stav povodí (zapečetění a rychlý odvod vody)

Řešením je **ADAPTACE** = zlepšení hospodaření s vodou!

inspirace v subtropích...

- zlepšit retenci/vsák (zeleň ve městech, změna kosení trávníků,...)
- zvýšení objemů retenčních prostor pro zachycení vody
- na vláhu méně náročná zemědělská produkce + efektivní závlaha

Řešení = opatření pro boj se suchem:

Plány na ochranu před suchem → strukturální a nestrukturální:

- ✓ výstavba nádrží pro akumulaci vody v území + infiltrace vč. mokřadů
- ✓ propojenost systémů, převody vody z bilančně aktivních území
- ✓ management (plnění bazénů) v malých obcích
- ✓ efektivní závlahy zemědělských pozemků
- ✓ podpora zemědělských plodin/technologií podporujících retenci (mulčování, zasakovací pásy)
- ✓ včasné varování před dopady sucha
- ✓ krajské komise „pro období sucha“ mohou vyhlásit stav „nedostatku vody“

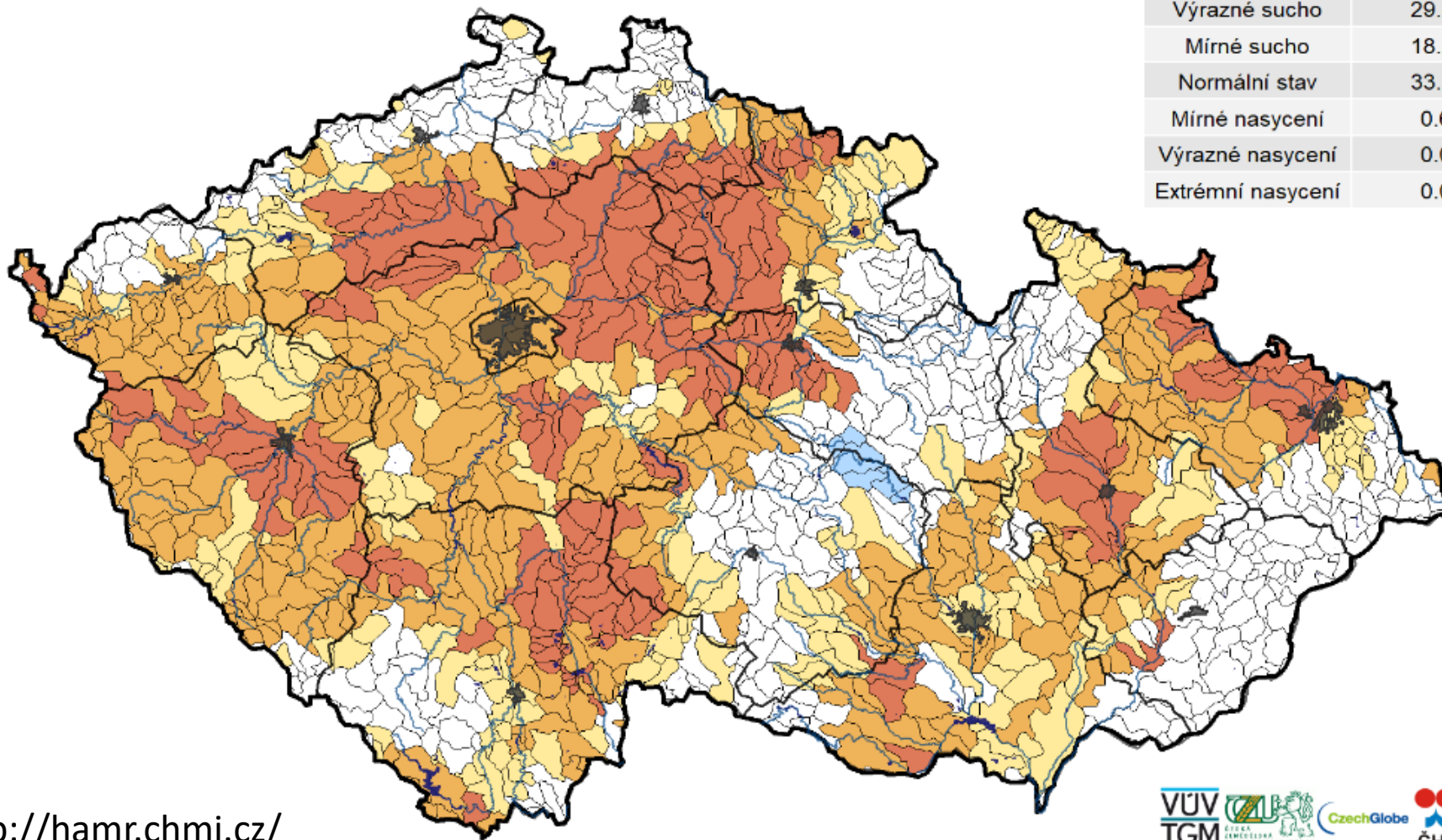

Monitoring sucha v ČR

10. 6. - 16. 6. 2019 23. týden

AGRONOMICKÉ SUCHO

Kategorie	Zastoupení [%]
Extrémní sucho	16.99
Výrazné sucho	29.84
Mírné sucho	18.22
Normální stav	33.98
Mírné nasycení	0.62
Výrazné nasycení	0.00
Extrémní nasycení	0.00

<http://hamr.chmi.cz/>

Jak **hospodařit se srážkovou vodou?** <https://www.dotacedestovka.cz/>

Modrozelená infrastruktura brání zvýšenému odtoku, zvyšuje retenci!

→ využijeme jí (zalévání zahrad, ale i splachování WC = šetření)

→ nechme ji postupně vsakovat (štěrkové drény nebo vsakovací klece).

Tím se...

1) sníží zatížení kanalizačních sítí a ČOV
= škody z přívalových srážek

2) zvýší dotace spodních vod,
které jsou dlouhodobě vyčerpávány

Jak zadržet vodu v krajině?

→ navrhovat u novostaveb jímky na DV začít i
v malém (u RD, na chalupě, zahradě...)

→ navrhovat zasakovací plochy ve městech
(podél komunikací + zelené střechy)

→ retenční nádrže v krajině (zasněžování?)

Zelené střechy & fasády

horizontální a vertikální zeleň

...snižují odtok, hluk, zvyšují vlhkost,
vyrovnávají teplotu.

**Zelená
infrastruktura
sídel**

LIKO S – Slavkov u Brna

FAKTA: vývoj klimatu i změny v povodí jsou realitou!

1. KLIMA

- ✓ Je extrémnější – vyšší teplota = intenzivnější srážky + výpar (následuje období sucha)

+

2. Stav POVODÍ

- ✓ Větší podíl zpevněných ploch (střechy, asfalt)
- ✓ Větší zhutnění půdy → povrchový odtok
- ✓ Dřívější úpravy toků (zkrácení i ochrana před vybřežením)

Výsledkem je:

1. větší náchylnost k (bleskovým) povodním a zároveň!...

2. nedostatek vody (dnes v ČR dočasně/lokálně, v budoucnu...?)

- ✓ zejména letní suchá období (napouštění bazénů)
- ✓ dlouhodobý úbytek vody = snižování hladiny podzemní vody

Dopad změny klimatu na nakládání s vodami

Kde změnu pocítíme?

všude při nakládání s vodou!

Nakládání s vodami v korytě:

- ✓ Využití vody pro výrobu elektrické energie
- ✓ Vodní doprava
- ✓ Ochrana před povodněmi
- ✓ Vodní rekreace
- ✓ Zachování minimálních ekologických průtoků v tocích
- ✓ Odvádění zbytkového a plošného znečištění
- ✓ Rybné hospodářství a chov vodní drůbeže
- ✓ Voda krajině a urbanistické využití vodních ploch

Využití vody pro výrobu elektrické energie

- ✓ Snížení průtoků = nižší výroba (méně spolehlivý OZE)
- ✓ Vyšší teplota v zimě – nižší nároky na energii, ale! vysoké teploty v létě – nároky na energii pro chlazení...
- ✓ Chlazení tepelných elektráren
- ✓ U víceúčelových nádrží (většina) vyšší nároky pro ostatní cíle → redukce výroby elektřiny?

Nároky na vodu:

- 1) Komplementární cíle – energetika a vodní doprava
- 2) Konkurenční cíle – rekreace + ochrana před povodněmi

Řešení – koordinovaný přístup k vodnímu hospodářství
(Podniky povodí a Vodoprávní úřady)

Vodní doprava

Doprava po vodě je **ekologická** (snížení prašnosti, hluku, exhalací)...
ale pro umožnění lodní dopravy na řece po většinu roku jsou nutné:

- ✓ úpravy **poloměru** oblouků
- ✓ pravidelná čištění a **prohrábky** dna
- ✓ výstavba **plavebních stupňů**
- ✓ **nadlepšování** průtoku za sucha
- ✓ bezpečné kotvení za povodní

Řešit je třeba rovněž prostupnost vodních toků pro rekreační lodě (lodní výtah Slapy) i vodní živočichy (rybí přechody) – projekty

Byl přehodnocen plán **kanálu D-O-L**

Ochrana před povodněmi/suchem

Zvýšení frekvence a intenzity extrémních povětrnostních jevů

→ častější a ničivější povodně a období sucha

Řešení – a) strukturální b) nestructurální opatření

Výstavba poldrů, hrází, mobilních zařízení, přehrad...

...ale také povodňové plány, integrovaný záchranný systém, včasná evakuace obyvatelstva, stavební uzávěry v zátopových oblastech.

Více v jiné přednášce...

Vodní rekreace

Srážkové i teplotní extrémny škodí:

znečištěním vody (zákal, řasy a sinice)

poškozením rekreačních objektů povodněmi

kolísáním vody v nádržích (obnažené a zabahněné břehy)

Řešení – přizpůsobení manipulačních řádů nádrží nové situaci

- odstraňování znečištění

- promíchávání, aerace,...

- voda přímo do zástavby - přírodní koupací biotopy

- zlepšení pocitové teploty měst za využití zeleně

Minimální zůstatkové průtoky

„Minimální zůstatkový průtok je minimální průtok, který je nutno ponechat ve vodním toku v daném profilu nebo úseku pro udržení jeho základních vodohospodářských a ekologických funkcí.“

Při změně hydrologie, nároků společnosti i požadavků životního prostředí → nové stanovení MZP.

Podle průtoku je to $Q_{330d} - Q_{355d}$

Kontrola a dodržování?

ČIŽP v létě zkontrolovala 125 MVE a u 33 z nich shledala porušení vodního zákona → pokuty v celkové výši 210 000 Kč.

Funkce MZP?

- ✓ Životní podmínky ekosystémů
- ✓ Estetická funkce
- ✓ Možnost rekreace (rybaření, kanoistika)
- ✓ Odvádění zbytkového a plošného znečištění

Odvádění zbytkového a plošného znečištění

Vyšší teploty a nižší průtoky → vyšší obsah znečišťujících látek.

Nutnost splnit podmínky pro ředění vypouštěného zbytkového znečištění (ČOV).

Nutnost nadlepšování průtoků vodními nádržemi pro zajištění MZP, jinak dochází k ekologickým problémům na toku

Vyšší teplota snižuje množství rozp. O_2 ve vodě – křivka O_2 průhybu

Problém pro živočichy i samočistící proces.

Rybné hospodářství a chov vodní drůbeže

Problém vysokých teplot a nedostatku kyslíku v tocích a rybnících (úhyb ryb) → provzdušňování vody.

Při vyšších teplotách v zimě menší problémy se zamrzáním

Zdroj: www.rybari.psanky.info

Ukázka projektu
revitalizace nádrže

Zdroj: www.lesypraha.cz

Voda v krajině a urbanistické využití vodních ploch

Vysoké ekologické hodnocení vodních ploch v krajině
(během sucha mohou vyschnout)

Vlny veder ukazují význam vodních ploch a zeleně ve městech
(výpar snižuje teplotu) „*Urban adaptation to climate change in Europe*“

Zadržování vody v krajině má i estetický a edukativní rozměr.

Šetření s vodou + akumulace vody

Musíme zajistit nároky kladené na vodní hospodářství

Jak???

- ✓ Nadlepšování průtoků v málovodných obdobích
- ✓ Využití vody pro výrobu elektrické energie
- ✓ Zlepšení podmínek pro vodní dopravu
- ✓ Zachování minimálních průtoků v tocích
- ✓ Zlepšení podmínek pro vodní rekreaci
- ✓ Odvádění zbytkového a plošného znečištění
- ✓ Rybné hospodářství a chov vodní drůbeže
- ✓ Urbanistické využití vodních ploch
- ✓ Lepší zapojení vody do krajiny a sídel

→ zbytečně neplýtvat vodou

→ zadržet vodu v krajině + aktivně s ní hospodařit (nadlepšování)
(zahrnuje přírodě blízká revitalizační opatření + vodní nádrže)

Očekávané dopady změny klimatu na nakládání s vodami mimo koryto = ODBĚRY VODY

Zásobování obyvatelstva pitnou vodou

Zásobování průmyslu vodou

Zásobování zemědělství vodou (zejména pro závlahy)

Odběr musí být zásadně povolen vodoprávním úřadem!

(Povolení odběru vody z vodního toku i z podzemního zdroje)

Povolení může být zrušeno...

Zásobování obyvatelstva pitnou vodou

Nejvyšší priorita = zajistit za každou cenu!

Lze očekávat nárůst potřeby pitné vody spolu se vzrůstem vybavenosti a počtu obyvatel.

Napouštění bazénů v době sucha? (z vodovodního řadu?)

Již dnes krátkodobé výpadky zásobování v suchých obdobích

Pitná voda jde i na kropení ulic = klimatizaci měst...

Řešení – propojení systémů, převody vody, dovoz balené vody

Zásobování průmyslu vodou

Energetika

(včetně pěstování biomasy)

Papírenský a textilní průmysl

Těžba a úprava surovin

:

Průmysl se může adaptovat na změnu klimatu (změna technologie, zvýšení účinnosti, přesun výroby za zdroji...)

Chlazení vodou → chlazení vzduchem

Ekonomický stimul šetření s vodou + podmínky odběru vody

Zásobování zemědělství vodou

V ČR v současnosti málo, v budoucnosti nárůst...

Rostlinná výroba:

Závlahy – vzrůst teplot a evapotranspirace, pokles zásoby vody v půdě → vyšší závlahové nároky a nároky na závlahy v oblastech, kde bez změny klimatu byla vláhová bilance vyrovnaná

Návrhy závlah – v ČR dosud spíše sportovní a rekreační plochy

Ve světě – zcela zásadní pro obživu (Afrika, Asie) – vliv klimatu na „ledovcové“ řeky (jen Indus $\approx$ 270 M lidí!)

Živočišná výroba:

Zásobení hospodářských zvířat a pracovníků pitnou vodou

Vodní drůbež a ryby

Světový den vody 22.3.

(22.4. je den Země)

UN WATER
22 MARCH
WORLD
WATER
DAY

Naše uvědomění si
významu vody vyjadřuje
VODNÍ CHARTA!

Světový den vody byl poprvé
vyhlášen 1992 na konferenci OSN.
Cílem je zdůraznění významu vody
pro lidstvo a ekosystémy.

***U této příležitosti vždy slavnostní
a osvětové akce (exkurze???).***

Bez vody není života. Je drahocenná a pro
člověka nenahraditelná, její zásoby sladké
vody nejsou nevyčerpatelné. Je nezbytné
je udržovat, chránit a rozhojňovat.

:

Voda nezná hranic, vyžaduje mezinárodní
spolupráci. Hospodaření s vodou by se
mělo provádět v rámci přirozených
povodí a ne v rámci politických a
správních hranic.

Voda a legislativa

- ✓ Evropská rámcová směrnice o vodách (2000/60/ES) – řeší spíše kvalitu než kvantitu, Vodní charta a zákon o vodě – co z nich vyplývá pro vodní hospodářství
- ✓ Vodní zákon (254/2001 Sb.) nakládání a využívání vod :
„Každý může na vlastní nebezpečí bez povolení nebo souhlasu vodoprávního úřadu odebírat povrchové vody nebo s nimi jinak nakládat pro vlastní potřebu, není-li k tomu třeba zvláštního technického zařízení.

ochrana zdrojů – odběr i vypouštění (podzemní i povrchové v.), plavba, znečištění, havárie vodní toky a díla, povodňová ochrana, poplatky...

Veškerá povolení vydává VODOPRÁVNÍ ÚŘAD

Závěr

Shrnutí

- ✓ K čemu se voda využívá
- ✓ Šetření s vodou – proč a jak
- ✓ Mění se klima mění náš přístup k vodě – JAK?
- ✓ Sucho nebo povodně?
- ✓ Nakládání s vodou upraveno Vodním zákonem, povolení vydávají Vodoprávní úřady

Doporučené odkazy pro hlubší studium

Předmět Vodohospodářské
důsledky změny klimatu (K143)
Modrozelená infrastruktura
Zákon o vodách

Co je třeba znát !

Proč je současná krajina ohrožena přívalovými povodněmi a zároveň ohrožena nedostatkem vody?

Jaké jsou nástroje k podpoře retence vody v extravilánu x intravilánu?

Čím je ovlivňováno (pozitivně i negativně) množství kyslíku ve vodě potřebné pro vodní organismy?

Co je to minimální zůstatkový průtok?

Kdo povoluje nakládání s vodami?

Proč je horší dostupnost vody v krajině, když je jí pořád stejně?

